

Székely-Udvarhely történetéhez.

— Szigethy Gyula Mihály följegyzései. —

Az Erdélyi Múzeum m. é. szept.—decz. fűzetében kiadtam volt Szeles János Udvarhely történetét a Szajdel János folytatásával.

Ezt az érdekes történeti forrás-munkát azonban nemcsak az udvarhelyi főbírák folytatták és vezették le a legújabb korig, hanem folytatta és más szempontok szerint kiegészítette egy a századunk elején Udvarhelyt nagymérvű tudományos munkásságot kifejtett professzor: *Szigethy Gyula Mihály* is.

Az ő folytatását közlöm most kiegészítésül saját eredeti kéziratából, az udvarhelyi ev. ref. collegium könyvtárából.

Szigethy Gy. Mihály 1797-ben lett udvarhelyi tanár s tanított 1823-ig. Akkor „fél professori fizetés mellett nyugalomra kéredzván“ — azért, hogy mint önéletrajzában mondja (ld. Felső-Magyarorsz. Minerva 1748. évf.) — „apró munkácskáimmal, melyek készen állva igen sok rendbéliek, akarnék a ns. két Magyar Hazának szolgálni“. Szolgált is, mígnem 1837. márcz. 3-án elragadta a halál.

Műveit felsorolja *Gönczi Lajos* ig. tanár „A székelyudvarhelyi ev. ref. collegium Értesítőjében az 1894—95. isk. évről“ (45. l.) Kézirati műveiből sok apró kötet van meg az udvarhelyi ref. collegium könyvtárában. Ezen kötetek egyikében megvan Szeles János Udvarhely történetének másolata is, épen azzal a kézírással, a melytől az a külön példány származik, melyből azt szintén az udvarhelyi collegium könyvtárából kiadtam volt. Ezt a kézírást 1795-től fogva a Szigethy Gy. Mihályé váltja fel és pótolja.

Ez a folytatás és pótlás egészen elüt a Szajdel János már kiadott folytatásától, mert míg emez a városi dolgokra, eseményekre fekteti a fősúlyt és mintegy a városháza ablakából nézi a világ folyását, addig Szigethy Gy. Mihály a collegium ablakából a tudós szemüvegén át nézve a világot, egyéb dolgokra fekteti a fősúlyt: tanügygyel, tanárokkal, tanuló ifjúsággal s e mellet köztörténelem-

mel is élénken foglalkozik. Nem lesz érdektelen azért, sőt a teljesség m. e. megköveteli, kiadni az ő följegyzéseit is.

A kerekdedség és a kapcsolat világos feltűntetése okáért ott kezdjük el, a hol Szeles János 1777-ig rendszeresen megírt s az Erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaságnak felküldött munkáját, miután azt pótlás végett visszakapta, még 1795-ig pótolta. Itt kell kezdenem azért is, mert a már kiadott részben 1777 után más valaki pótolja a Szeles munkáját, míg itt ő maga (Szeles) pótolja 1795-ig s onnan kezdődik a Szigethy Gy. Mihály folytatása, tehát ez a Szeles János saját munkáját is teljesebben fentartotta, mint a Szájdél János által folytatott kézirat.

A megelőző részek ebben is ugyanazok, mint amabban.

N. B. Az első munkája ezen historiának az előbb tett 1777-ik esztendővel végződött volt, s aképpen ment is volt fel a méltóságos Magyar Társaság¹ eleiben, hanem a dolgot becsülni tudó sok jóakróimnak javaslására, kiváltképpen pedig az említett társaságunk kedvéért, a ki a munkát újabb leírás és szaporítás végett méltóztatott még 1794-ik esztendőben, júniusnak 29-ik napján visszaküldeni (a mely bizonyos okból megakadályoztatván, 1795-ik esztendőben júniusnak 10-dik napján jött kezemhez)² és így mind az régiebb, mind az újabb történetekkel megszorítván, az újakra nézve az 1777-dik esztendő után lett dolgoknak is belé kellett iktatni,³ nevezetesen az határnak *Bethlenfalva* felé terjedésének s a két templom építésének, azért emlékeztetem az érdeemes olvasót, hogy ez iránt tartsa elméjét az ezen mostan folyó 1795-dik esztendőre, a melyben ezen munkámot holmi közben történt kevés dolgoknak hozzáadásával egészen befejezni szándékoztam.

Mivel pedig a sokszor feljeddett 1777-ik esztendő után semmi ollyas személyes különös jeles története ezen városnak nem volt, mely a Chronológiát tovább folytatni megérdemlené, azzal az papirosat foglalni, s érdeemes olvasót terhelni nem akarom, hanem méltó mégis feljegyezni, hogy 1773-ik esztendőben Kisasszony havának 3-ik napján az *lovétei* és *almási* határokról a *Szarhalkő* felől egy igen nagy sereg sáska a felső határra, a mely tavaszgabonával volt bévetve, megszállott délután három óra tájban, de az néptől fel-

¹ T. i. az Erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaság.

² A már közlött részben a folytatató beszél, így: „ment a kezéhez“ stb.

³ Itt a már a közlött folytatásban így következik: „a melyeket magam bele is iktatom és így e szerint menvén kezdem: 1778.“ stb. (mint alább!)

kergettetvén, öt óra tájban elindult és két részre szakadván, egyik rész a *miklósfalvi* és *bögözi* tavasz határokban, a más a *tordátfalvi*-ban halt másnapra viradólag. Ismét

1793-ik esztendőben a fellebb leírt sz. *Miklós* tiszteletére újra építtetett templom pünkösöd havának 27-ik napján sz. kenettel a püspök ő excellentíája által felszenteltetett.

Ugyanazon hónapnak 31-ik napján szörnyen megáradott volt a város között lefolyó *Varga-patak* nevű, hogy az felső piac és Dóczy-dombja között volt feldagadása annyira ment, hogy a reformátusok temploma és a székház között folyt nagyon le az alsó piacra a Barátok-szorosa felé, sok házakot, istállókat s egyéb épületeket takarított el; nevezetesen volt a catholicus püspök úr ő excellentíájának és az marosvásárhelyi plebános úrnak kára, a kinek hámos lovait az istállóval együtt, a melyben bé voltak kötötte, elseprette s megfúlasztotta. De ennél keservebb volt a sok emberbéli kár; tizennyet ide s másunnan valókat elborított s megfúlasztott. Keserves volt egy szép magaviseletű s jó erkölcsű *Régina* nevű leánynak veszedelme, a ki egy öreg asszonynyal a ház padlására felszorúlván, azon fedéllel együtt az néző és szánakodó népnek siralma között vitetett az halálra; s még azon a napon *Magyarósnál* megtaláltatván holt teste, másnap ide hozatott s harmadnapján temettetett el. Egy atya két fiával, egy asszony egy leány onokájával vitettek el házastól edgyütt.

Ezen szernyű romlásnak és emberbéli veszedelmeknek kára annyira nőtt a külső országokon (még a franczia ellen való táborban is), hogy az bécsi ujságíró bátorkodott nyoleczvanra tenni a megholtaknak számát, jóllehet többre nem ment volt, mint fennebb meg vagyon jegyezve, az ezen romlással okoztatott kárt a nemes széktől kirendeltetett commisariusok csak könnyű felvétellel ötezer-hatszáz német forintra találták.

Sok különös jeles tudományainak és ifjúságától fogva nemcsak ezen széknak, hanem az országban sok más helységekben is tett szolgálatjainak érdeméért méltóztatván felséges urunk *dályai* méltóságos *Kandó Mihály* urat az *udvarhelyszéki* főkirályi bírói hivatalban kegyelmesen megerősíteni. 1795-ik esztendőben Mindszent-havának 12-ik napján itten *Udvarhelyen* az egész népnek nagy meglegedésével és öröme között azon hivatalba bé is iktattatott,¹ ki is az equestis ordóból lévén más hozzá hasonlóknak felette fel emelve, nagy politikával is csak alig tudta hivatalát vinni 1799-ig. Halála előtt tovább esztendőnél tartott példás betegeskedése után bévégzette mind hivatalát, mind életét a század végével.

1797-ben a *Varga-patak* megnövé, házakat, barmokat, embe-
reket elhajtott.

¹ Ettől kezdve a Szigethy Gy. Mihály sajátkezü írása és feljegyzése következik.

1798-ban *B. Henter Antal* úr főadminisztratornak resolváltatott a székekben; főtisztnek emeltetett pedig 1802-ben, esvén az inauguratio a ref. piaczi templomban.

1803-ban a *Varga-patak* még nagyobb áradással nagyobb kárt tett.

1804-ben plébános *Török Ferencz* megholt; helyében a brassai plébános *Vizi Ferencz* hozatott.

1806-ban a *Varga-patakra* kőhíd építtetett, ismét *Udvarhelytől* fogva *Csíkig* ország útja csináltatott; úgy a nemesség insurgált.

1805-ben példás esztendei esőzés miatt az utak megromlottak, a gabona éretlen, fű kaszálatlan maradt, sokat az árvíz elhordott; törökbúza, haricska télen által takaratlan maradt, tavasszal takarították bé. A föld míveletlen, vetetlen maradt, drágaság lett; 3 forintra ment pékája a törökbúzának színte; a szegénység majd éhel holt; a pénz megszőkült, már a 8, 4, 2 garasos ezüst elholt volt, beszédetett, de a peták is, mely belőlek lett, újra elfogyott, beszédetett, csupán papiros pénzre s hat, 3, másfél, egy kros rézre szorúlt az ország, az a hat kros réz is, mely sustáknak mondatik, ritkúl, fogy, lásival (t. i. agióval) jár.

1806. A régi krok, polturák beszédettek, a drágaság nőttön nőtt.

1807—1808. A mészárosok privilegiumot nyertek, a szötsöknek a bárányhús árulás megtiltatott, a mészárosoknak parancsoltatott az, hogy mindennap húst vágjanak, ne csak kedden s szombaton.

1809. A városi nemesség insurgált, exercirozott.

Már 1800-ban a *Sz. Imre-utczában* megengedetett nagy nehezen, hogy református házat vehessen magának. Épen a *Kassai* familiának volt benne jószága. Ugyan megesett legelsőbben, hogy a mészárosok közzé a czéhba református vétetődjön bé.

1804-ben a szöcsök, vargák, fazakasok, esizmadiák és mészárosok színje a piac közepén felépült. Azon esztendőben plébános és vicarius *Török Ferencz* úr megholt és helyébe plébánosnak Braszóból *M. Vizi Ferencz* hozatott.

B. Daniél István után főtisztté lett *Sándor László* úr, ennek helyébe gr. *Bethlen János*, ennek helyébe m. *Kandó Mihály*, ennek helyébe b. *Henter Antal*. Adm. *Ugron János*. Gr. *Bethlen János* alatt doctor volt *Herter*, azután *Tartler*, azután *Horváth Mátyás*, azután *Gergelyfi*, azután *Weisz* egyedül maradt. 1812-ben *Weisz* mellé adjungaltatott *Dullo* chyrurgus s azután *Tsoma*.

1801-ben patikarius *Tollasi* helyébe jött Maurer Sámuel.

1812-ben Virágvasárnapja előtt való szerdán éjjel 12 ház leégett a Barátok-szorosában.

1817-ben *zetelaki Sombori József* Vízi plébános mellé adjunctusnak adatott, ennek halála után esperestté s plébánussá lett. Ismét a *Botos-uteza* végig kövel kirakatott.

1818-ban a *Bethlen-utca* is kirakatott.

1819-ben a *Bethlen-utca* végétől a *Botos-utca* végéig lévő köz a ref. templom mellett kirakatott.

1822-ben plebánus *Sombori* helyébe, lett plebánussá *Fancsali Dániel*.

1828-ban a piacon kezdett épülni a régi fa tanácsház helyébe két emeletű kő tanácsház főbíró *Keszler Dániel* alatt. 1829-ben elvégződött.

1830-ban *Fancsali Dániel* ad quietem dispensáltatván, plebánussá lett *Kedves István*. Főbírák 1780-tól fogva Szakács Sándor, Szász András, Simon András, Kálai József. 1797-től fogva főbírók voltak egymás után Kovács Imre, Barkóczy, Daróczy József, 1803-tól fogva két-két esztendeig cserélgetve Szaidel János és Keszler Dániel mostanig, azaz 1830-ig.

1829-ben november kezdetével esett hó végig maradt 1830-ban márcz. végéig, az őszi vetés, búza, ros elveszett, tavasszal árpával vetették be a földeket, a rosnak ára felment vékájában másfél r. forintra, a tiszta búza 3 m. forintra, sőt 3 rh. forintra és a török-búza is másfél rh. forintra, a húsnak fontja 8 kr. a szalonnának 30 és 36 kr.; a szkumpia megdrágulván, a bőrök megdrágultak, 10 bőr 60 rh. fr., egy kordován csizma 6, 7 rh. fr. Végre a száraz, meleg idő hosszas lett, a gyümölcs lehullott, a szőlőfák vakon maradtak, sok oltoványok kiszáradtak.

1789-től fogva *tizedesek* voltak: Boros József, Nemes Kristóf, Kállai Dániel, Késmárki Sándor, e kettő néhány izben, Bálint Ferencz, Bodroki János, Nemes Kristóf, Fülei Ferencz 1814 és 1815. Nemes Kristóf, Fodor Jakab 1815, Agótha Antal — ezek ismét ketten egymásután — Bodroki János, Fodor Jakab ismét, 1823 Agótha Antal, Fodor Jakab, Kántor Mihály, most ismét 1829 és 1830-ban Fodor Jakab. 1831-ben Agótha Antal.

A *Botos-utczában* kétemeletű házak épültek, Kálai Józsefé 1798-ban, Fodor Jakabé 1806-ban, Solymosi Andrásé 1815-ben, a Bíró Andrásé 1817, a Szaidel Jánosé 1820-ban, a Kovács Mosesé 1825-ben, most épül Biró József, Pópa Mesteré 1830 és 1831-ben. A piaczsorbá Solymosi Jánosé 1798-ban, a Solymosi Józsefé 1815-ben. A *Bethlen-utczában* a Kassai Jánosé 1820-ban. A Szt.-Imrében a Szóts Antalé 1798-ban. A Kannásé 1812-ben. NB. Elmondhatom én is: Udvarhelyinum ligneum inveni, laceritium relinquo.

Székel-Udvarhelyi ref. eklezsia t. papjai renddel.

1. Talgoezy (igy!) János circiter 1600-ban.
2. Csukai György 1626. Püspökké lett.
3. Veresmarti Gáspár. Püspökké lett.
4. Csernátfalusi János. Esperest.

5. K. Géresi János. Esperest.
6. Igaz Kálmán. Kolozsvári esperest.
7. Szentgyörgyi Dávid. Esperest.
8. Eszéki István. Esperest.
9. Veszprémi István. Püspökké lett.
10. Rozgoni János.
11. Miskolezi Gáspár. Esperest.
12. Nánási Mihály. Esperest.
13. Szónyi István.
14. Szokolyai István 1706-ban. Esperest.
15. Jenei Sámuel 1719-ben. Esperest.
16. K. Vásárhelyi Péter.
17. Zágoni Gábor notarius. Esperest.
18. K. Vásárhelyi Péter 1742-ben. Esperest.
19. András Csejdi Miklós 1746. Notárius.
20. Ar dai Sámuel 1784. Notárius. Esperest. Ez alatt lett a legelső káplán: Bodor Pál, ki Hídvégbe vitetett. A 2-dik Antal Mihály, ki Koronkába hívatott. A 3-dik Kis Ferencz, ki Etfalvára ment, 4-dik Biró Márton, ki Kórispatakra szállott. 5-dik Kátó József, ki Siklódra ment. 6-dik Nagy Ferencz, ki két esztendeig mint nagy pap úgy szolgált, ment Hídvégre.
22. Bodor Pál notárius. Ez alatt káplánok 1814-ben Mátyás József, ki ment Mohába. 2-dik Kállai István, ki ment Szent-Erzsébetre. 3-dik Vékás József, ki ment Uzonba. 4-dik Solymosi Lajos.

A sz.-udvarhelyi ref. kollégyomnak tanítói, professorai.

Legelsőben itt csak oskola volt s annak tanítója scholae rectornak hívatott, az ilyenek idejében az oskola kevés faépületekből állott, melyekben elébb tanulógyermeknek tanítottak, idővel deákok is lettek belőlök s praceptorokká is tétettek. Ezentúl gymnáziummá lett.

Professor név alatt legelső volt Letenyei Pál, ki alatt épült a legelső kőépület, mely most auditorium. Ez esett 1670 tájatt. 2-dik professor Rozgoni János 1680-ban. 3-dik professor Szathmári Pap Sámuel 1685-ben. 4-dik professor Tolnai István 1689-ben. 5-dik professor Tölke István 1695-ben. 6-dik professor Szokolyai István 1711-ben. 7-dik professor Gyula Szigethi György 1712-ben. 8-dik professor Körmöndi György 1720-ban. 9-dik professor Dési Sigmund 1723-ban. 10-dik professor Szombathi Sámuel 1729-ben. 11-dik professor Borosnyai L. János 1735-ben. Ez új auditoriumat építtetett, az elébbi csak az allya volt a mostaninak, más kőkamarákat is építtetett.

12-dik professor Kőrösi József 1744-ben.

13-dik professor Kováts József 1763-ban.

Ezután Benkő Sámuel conrectorrrá tétetett, hogy az ifjúság tanító nélkül ne maradna.

14-dik professor Kiss Gergely 1767-ben. Ez építtette a kollegyom három oldalát fel három emeletre 1773-ban. Ez építtette a ref. templomot és tornyot. Eddig egy professor egyedül tanított minden tudományokat, ez második professort vett maga mellé, ki Csernátoni Sámuel volt 1780-ban. Ezután kettő lesz egyszersmind.

15-dik és 16-dik *Benkő József*, Bodola Sámuel.

16-dik és 17-dik Bodola Sámuel, Zilahi János.

17-dik és 18-dik Zilahi János és *én Szigethi Gyula Mihály* 1797-ben.

18-dik és 19-dik Szigethi Gy. Mihály, Benkő Zsigmond 1803-ban. Ettől fogva egyszersmind három professorok lettek tanítóknál.

1804-ben Karátson Sámuel prof. lett, kinek abból, a mit eddig két professor tanított, kiszakíttatott a historia, geographia, német, deák nyelv tanítása és physica.

1812-ben lett professorrá Bodola Sámuel velem és prof. Karácsonnal egybe.

Én lemondottam hivatalomról 1823-ban, helyembe jött Csorja Ferencz 1824-ben és így Karátson Sámuel, Bodola Sámuel, Csorja Ferencz hárman együtt viselték a professorságot.

1830-ban negyedik professornak a törvények tanítására kinevezetett Sylvester Dénes.

1830-ban a n. Kis Gergely fia Kis József testált a kollegyomnak 80 ezer rh. fr. s a thékáját.

1831-ben Kedves István esperest helyébe jött Jánosi Elek esperestnek.

Ismét a Sz.-Mikós utczába gazdag özvegy Táján Anis a szegeleten szép kőházat építtetett elől, a hátulsó kőházak az előtt 15 esztendőkkkel épültek.

Ismét júl. hónapban a hazában a cholera pestis kiütvén, mely északról szívárgott a muszkáktól délre s egész Európát megrettentette; a vásárokat megszüntette, az helyek kommunikációjokat megtiltotta; sok ezeret Magyarországon megölt; Erdélyben is Hunyad-, Fejérvármegyében, Erdővidéken, az Olt-mellyéki szászok közt pusztított; az oskolák bészárattak, a törvények folytatása megszűnt; a drágaság újra beállott, pedig mindennek szép termése volt.

1831-ben Köteles Sámuel enyedi philosophiae professor helyébe, ennek kiholta után a mlts. főconsistorium általtette udvarhelyi professorságából Csorja Ferenczet, ez a második professor, kit Udvarhely adott Enyednek. Csorja Ferencz helyébe választott Magyarosi József, ki maroszéki születésű, tanult Marosvásárhelyt, onnan ment a marburgi akadámiába tanulása folytatására, honnan visszajövet pedagogussá lett gróf Bethlen Sándor úr fia mellett, kit hogy

az abszolválásig tanított, pappá lett Nagy-Bunon. Ezen papságából választaték Udvarhelyre phil. professornak.

1831-ben városi főbíró lett ismét Keszler Dániel.

1831-ben a ref. kollegyom belső udvarán épült a napnyugoti oldalon négy classis, elementaria, conjunctica, grammatica, syntactica s azon szobák, melyek classisok voltak, deákok kamaráivá lettek.

1832-ben kezdette építeni gr. Mikó Miklós a Botos-utca napkeleti szegletén a Piacz-utczában levő nagy palotáját.

Az udvarhelyi kollegyomban legelső negyedik professor juris professor Sylvester Dénes, Háromszéken Romolán született. Udvarhelyt kezdette, folytatta, végezte tanulását, az honnan cancelláriára ment, onnan választatott a professoratustól, curátorátustól, megerősítettett a főconsistoriumtól juris professornak, de elébb a kollegyom költségén két esztendeig Pesten tanulta a törvényt, Bécsbe is mulatott s hazajöttével hivatalába béállott.

A sz.-udvarhelyi kollégyom főcuratori 1820-tól fogva gróf Bethlen Sándor, gr. Kemény Miklós, v. curatori m. Ugron János, m. Kilyéni Székely Sámuel; perceptora Csia József. Azután a gr. Kemény s Székely Sámuel halálok után főcurátorok gróf Bethlen Sándor, gr. Iktári Bethlen Domokos, m. Ugron János administratori hivatalával lévén főcurátorrá, v. curátorok m. Sebessi István, t. Lukátsffi János a László fia.

1832-ben sept. 1. napján elébb Sylvester Dénes, azután Magyarósi József béköszöntettek a piaci ref. templomba nagy solemnitással, gr. Bethlen Domokos iktatta be a 2-dik főcurator.

1832-ben Csia József kollegyom perceptora elbetegesedvén s meg is károsodván, annak helyébe perceptornak tétetett Huszár József, cancellárián tanult ifjú.

1827-ben A frantz nyavalya a városban s Küküllő mellett Udvarhelyen fellyül két felől a pápista falukban elhatalmazván; egy frantzos asszony gyermekéről vett oltani való himlő materiából; egy frantzosi rendeltetett be orvosolni, ki egész esztendőig orvosolt s szerencsén; a beoltó chyrurgosok pedig, Weisz és Vas hivatalakból letétettek, többé fizetésre nem lépnek.

1831-ben a cholera epemirígy kiütvén a hazában, ide doktor Péterffi rendeltetett, ki is szerencsés kúrákat tett, egész esztendő alatt. Még 1830-ban meghalván ingenieur unitárius Ugrai László, helyébe azon esztendőben tétetett Fekete István ingenieur.

Doktor Péterffi 1832-ben okt. hónapban udvarhelyszéki rendes physicusnak béállott s hamar itt hagyván, 1833-ban újra visszajött.

A barátok jószágán alól a Küküllőhez közel épített Szakáts Sámuel egy két emeletű szék házat 1831-ben.

Administrátor Ugron János meghalt 1832-ben nov. 27-én vira-

dólag, a' mint ez előtt kilencz esztendőkkel főtiszt. Henter Antal holttestét nagy ezeremóniával elkísérték volt Csík-Szent-Imrébe, úgy az Ugron Jánosét is nagy pompával kísérték Böggözbe 31. Nov.

Dec. 6-án 1832-ben Zoltáni Czirjék Kristóf úr fia, deák letére, confusióba jövé, bieskával hasát felhasította, maga bélit kihúzta, elszakasztotta, s e szerént ölte meg magát.

Dec. 9-én a' barátok kertiben özvegy idős Kassai Mártonné fagyva találtatott.

Dec. első hetiben Ugron János felett Bodor Pál praedikállott t. Bodola Sámuel orált, ketten az eklézsiának és kollégiumnak nyertek 70 singnyi fekete bársonyt koporsó takarónak, melyből egy takaró lett az eklézsiáé, más a' kollegiumé; az eklézsiáé pótlódott egy kis gyermeki koporsó takaróval.

Plébánus Török Ferencz Udvarhely városában holt meg, itt holt meg plébánus Vízi is, itt plébánus Sombori is, plébánus Fancsali Dániel hívataljáról lemondott, jószágába ment; plébánus Kedves Kolozsvárra vitetett plébánusnak. Plébánus Jánosi Udvarhelyt meghala 1833-ban január 18-án. Plébánus Jánosi helyébe oláhfalvi plébánusságából Rajmund János lett udvarhelyi plébánussá s esperestté, 1833-ban április kezdetiben.

1833-ban ápr. hónapban t. theologiae professor Bodola Sámuel Udvarhelyről M.-Vásárhelyre áttétegetett professornak; e szerént M.-Vásárhely adott Udvarhelynek professorokat; Kováts Józsefet, Kis Gergelyt, *engemet Szigethi Mihályt*, Benkő Sigmondot, Magyarosi Józsefet; Udvarhely is adta Vásárhelynek: Borosnyai L. Jánost, Tsernátoni Sámuel, Bodola Sámuel.

Az udvarhelyi ref. szüléknek jóra menendő fiai becile korukban ifjantan haltak el: Keszler Dániel fia, prókátor Hajdú fia, Tsiszér József két fiai, Szoboszlai fia, Zöldági fia, Solymosi András fia, Bodroki Dániel fia, Bíró András fia, Kovács Sámuel fia.

1833-ban ismét a' Sópiaczon, hol ezelőtt 21. esztendőkkel a Bonyhai háza József napra viradólag meggyúlván 12 házak égtek el; most ismét a Bonyhai háza elégett márczius végén.

1833-ban m. Matskási Lajos udvarhelyszéki főadminisztrátornak Keresztúrról nagy pompával Udvarhelyre kísértetett aug. 1. nap.

1833-ban főbíróvá a városban Simon János tététegett, tizedessé Agotha Antal után Fodor Jakab ismét, ez elholt, lett Kassai János.

A plébánia bádogos tornya július utolsó hetin kezdve augusztuson keresztül újra fedetett. Folytatott a fedés szeptemberben, októberben és novemberben.

Aug. 25-én a tellyes consistorium gyűlésben megválasztott Bodola Sámuel theologiai professor helyében Ertsei János theologiae professornak Udvarhelyre, ki marosszéki születés, oskolamester fia, Vásárhelyt tanúlt; m. Zejk Dániel úr fia mellett paedagogus aka-

demiára ment, -- béköszönt november 2-dikán az auditoriumban, gr. Teleki Domokos 3-dik főcurátor beiktatása helyett mélt. Sebessi István v. curátor iktatván bé.

1833-ban szept. hónapban udvarhelyi deák Török János mindenik collégiumban censurázott, még pedig e magyar világban deák nyelven, eminenter, megyen akadémiaira. Indult Bécsbe január hónapban 1834-ben, ment Berlinbe is.

1834. máj. 6-dikán m. Matskási Lajos úr m. consiliárius Cserei Miklós úr által a ref. templomban nagy pompával főkirálybírói hivatalába beiktattott, beeskettetett, s a székelység is az ő hűségére megesküdött.

Máj. 25-én t. Solymosi Lajos káplán kibúcsúzott Bodokra Háromszékre vitetett papnak.

Júl. kezdetiben bikafalvi Lukácsffi Lajos nemes ifjú a kollégiumból választatván káplánnak, béköszönt.

Júl. kezdetiben a tavaly félbemaradt plébánia bádogos tornya befedését újra elkezdték.

1834-ben szept. végén megválasztott és beeskettetett Szaidel János udvarhelyi főbírónak, most ötödik versen, a szokás szerént két esztendőre, Keszler Dániel helyébe, ki már hat versen viselte a főbírósgot, ez református, a' chatolicus.

1834-ben' diaeta engedtetvén máj. 26-dikára, Udvarhelyszék részéről deputatusok lettek b. Veselényi Miklós, Szombatfalvi József. Udvarhely részéről Szaidel János, Demeter Sándor.

Okt. 15-ikén a plébánia tornyának megfedése bevégeződött. Novemberben, decemberben a' veres-himlő, a városban, ref. kollégyomban s a székben is erősen uralkodott, holtanak is benne, tanulók is.

Novemberben Opra nevű oláh születésű ifjú fisikus állott be a' szék fisikusának.

1834. végével végezte be Simon János a' Botos-uteza végén a kapun kívül az ország útja mellett egy szép jó commoditású fogadóját, s ez az első fogadó Udvarhelyt. Ez a Simon János régtől fogva kapitánya a *Jézus katonáinak*, kik a múlt század közepe felé állottak fel Udvarhelyt, a' keresztyénségben soholt másutt nincsenek, templomi czerimónákra zászlóval, dobbal, puskáson előállanak, kivált Úrnapokon lövöldöznek, úgy Husvét első napján, még a határt is énekelve, lövöldözve megkerülik. — Ez a Simon János az adminisztrátora az előtt húsz esztendőkkel itt Udvarhelyt felállott császári Lottériának.

A diaetát a császár félbe szakasztatta februárius elein. Február elein a kollégyomban a Cassino, azaz újságolvasásra való társaság felállott. 1835-ben a deákságnak megengedte a felsőség a' magyarka rövid dolmányforma köntös viselését a reverenda helyett.

1835-ben ápr. 25-én Opra doctor Udvarhelyt meghala.

1835-ben Estei Ferdinánd herczeg a császártól első Ferencztől

a diaetára személyesnek rendeltetett, azután gubernii praesesnek, gubernatornak tétetett; Erdélyt megjárta, máj. 25-dikén Csíkból Udvarhelyre jött sok tiszttel, a város két utcájára keresztül, a Bethlen-uteza végétől a Botos-uteza végéig zöld fenyő, hárs, nyárfa ágakkal bésozoztatott, két renndel, a kezdetin győzedelmi kapu, a végin is, a közepin is éppen a szék háza előtt, mely estve illumináltatott; ilyen zöld ágak voltak Udvarhelyszék falui, Keresztúr is, honnan Vásárhelyre utazott. Ferdinánd herczeg emlékére készíttem ezen pár distihont:

Fundimus aetherias concordi pectore ad arces,
Pro Ferdinando vota praecesque duce
Principis ut nostri servitur jure potestas,
Regnet et inter nos pacis amica quies.

1835-ben patikárius Maurer Sámuel lemondott a patikárius-ságról, jun. 16-án elhagyta Udvarhelyt, hazájába költözött, eladta patikáját egy segesvári ifju százsz patikáriusnak 15 ezer forintokon. A Szadler József fia Károly bankócsinálással tett bevádolásáért s annak két esztendeig tartott ártatlan, de terhes szenvedéseért, kizoztatásáért, most pereltetik. Ez a Károly nála patikárius inas volt, azután katonává lett s katonaságában szenvedte azokat. Az új patikárius már harmadik patikárius Udvarhelyt, neve: Joh. Andreas. Kauntz.

Itt doctor nem létiben sok ízben viselt Weisz János physikusi személyt, vette annak fizetését is; jól is viselte magát, de ezelőtt három esztendővel egy történet szerenesétlenné tette, mert a himlőoltáskor valami franczos asszony gyermekéből talált venni matériát, mely a havasalji pápista falubelieket franczuval bétöltötte, ezért fisikusi statióját fizetésével elvesztette, helyébe Nagy Miklós borbély lett phisicus fizetésen; jött e mellé egy Bartok nevű chyrurgus is.

1835-ben júl. 9-én éjfélutáni egy óraker a Szent-Imre-uteza felső végin három mezei gazda lakóháza s két esürek elégték.

1835-ben aug. kezdetiben innen Szőkefalvára tétetett által a régenségből Lokodi Ignázt, ki Mártonffi regens helyébe jött volt.

1835-ben aug. 26-án Udvarhelyre érkezett az oláh püspök sár és eső között, 27-én itt tartotta meg az oláhok N.-B.-asszony napját, sok harangozással, ágyúzással, nagy ebéddel; 28-án itt érte a sűrű esőzés.

1835-ben szept. hónapban Lokodi Ignázt helyébe regensnek jött Frenkó József.

1835-ben szeptember, octóber hónapokban a plebánia bádogos tornyában egy szigány születésű híres mechanicus, ki órásnak hívatta magát, a torony külsőjére az órát mutató jegyeket s számokat kifestette s belől ütő órát kezdett alkotni.

1835-ben oct. 24-én Kapeza Imre nevű ifjú házas mészáros, ki Mester József leányát vette feleségül, ezen ifjú feleségétől szűnés

nélkül való szitkokokat, esúfolásokat szenvedve, mikor három marhát a mézsárszékre levágott volna s az alatt a feleségétől szüntelen mocskolatott volna, tovább nem szenvedhetvén, a mézsáros kést magába verte s megholt, az apja kertjébe temettette harangszó nélkül.

1835-ben december kezdetében verbunkosok jöttek Udvarhelyre, sereggel állottak katonáknak városiak, falusiak, többnyire házasok. Egy deák is a katonákkal összeveszett, meg is vagdaltattott. Városi Simon János a verbunkosok hadnagyságát felvette, a kollegyomot a k. főigazgató tanácsnak lázadással feladta. Investigatoria mixta commissio rendeltetett, három katonatiszt Müller, Major, Szilágyi kapitány s egy német hadnagy. Matskási főtiszt úr, rector professor Sylvester egy hónapig investigáltak, a kollégiom ártatlannak találattott. Ezek alatt egy kollegyomi szolga magát a városon kívül agyon lőtte.

1836-ban márc. hónapban új orvos-doctor jött Udvarhelyre, s a székre Fejérvári Lajos reform., enyedi születés.

1836-ban ápr. 19-én éppen Ferdinánd új fejedelmünk születése napján az ezelőtti száz s több esztendőszékelek zászlója, a Gyulafi László zászlója helyébe gr. Haller Károlina, m. Macskási Lajos főtiszt úr hitvese által készítettett új gyönyörű munkás zászló a sz.-udvarhelyi székelek gyűlésében vitetvén, elébb a cath. templomban szokott ezeremóniával megszenteltetett, azon nap a ref. templomba is bévitetett s megáldatott.

1836-ban ápr. 24. káplán Lukátsffi Lajos kibúcsúzott, ment Háromszékre Martonfalvára papnak, helyébe választott a ref. collegyomból káplánnak deák s udvarhelyi fiú Görög József.

1836-ban máj. első hetiben huszárok jöttek verbuálni, ezek is a Simon János felügyelések alatt.

1836-ban jún. 2-án az úrnapi ezerimonia alkalmán Bálint Pista, ki Máté Tamást agyonütötte volt s tömlöczbe is volt Szamosújvárt, úrnapiján egy norma classisba járó ref. tanulóknak egyik szemét kiszúrta, hogy kalapját le nem vette.

1836-ban jún. 22-dikre sz.-udvarhelyi ref. theologiai professor Ertsei János a kir. táblára fiscaliter evocaltatva, t. proccator Csejdi Jánossal (mint még többek is mind Udvarhelyszékekben, mind Maros-székekben s több vármegyékben lakók) M.-Vásárhelyt megjelent, oly okon, hogy az 1831-beli diaetát megelőző markális székeken királyi Felséget sértő beszédet tartottak, de a professor N.-Baczonba a synoduson felszenteltetvén magát, kérte a synodust, hogy nyerjék ki neki, hogy mint papot, papi széken keressék.

(Folytatása az Udvarhely Historiájának más Diáriumban következik).¹

¹ Ez azonban nincs meg az udvarhelyi könyvtárban.